

TEGELTOTAAL

1 | 2007

CEVISAMA 07

Aftellen naar vakbeurs

METAAL IN KERAMIEK

Slijtageslag decoratieve tegels

TEGELKUNST

Duo gaat voor schoonheid

Esthetische ervaring

BERKMAN EN JANSSENS GAAN VOOR SCHOONHEID

JEROEN FIDDER

Een fietstunnel is voor menigeen slechts een noodzakelijk ding. Een kille ruimte waar je het liefst zo snel mogelijk weer uitrijdt. Een beleving van harmonie en schoonheid geven daarentegen de openbare ruimten die onder handen zijn genomen door het kunstenaarsduo Berkman en Janssens. Zij werken bij voorkeur met keramische tegels. Een fraai voorbeeld daarvan is het sprookjesachtige kunstwerk aan de oever van de Rotte langs de A12 bij Bleiswijk. Onlangs verscheen van dit bijzondere project een boek.

Tien jaar werken ze nu samen, Margot Berkman en Eline Janssens. Even zo lang al richten ze zich op kunst in openbare ruimten, voor gemeenten, provincies, projectontwikkelaars, Rijkswaterstaat en de NS. Aanvankelijk maakte Berkman en Janssens uitsluitend tweedimensionale kunstwerken, zoals op de wanden van een tunnel. Gaandeweg zijn ze steeds ruimtelijker gaan werken en tegenwoordig richten ze bij voorkeur ook het gebied rondom een dergelijk bouwwerk in. Bijvoorbeeld met sculpturen, om op die manier een totaalsfeer te scheppen. Janssens: "Ons werk maakt de beleving van een ruimte groter. Het spreekt de verbeelding aan. Dat heeft te maken met de manier waarop wij onze beelden opbouwen."

In geval van nieuwbouw geven ze vaak in de bestekfase bouwkundige adviezen en adviezen over verlichting, omdat dat veel invloed heeft op de beleving van een ruimte." Bij alle projecten betrekken ze de omwonenden. "We vertellen iets over ons ontwerp. Meestal verzorgen ook een les op een school in de buurt. De kinde-

ren gaan dan zelf aan de slag met onze ideeën en vormtaal."

Inspiratiebron

De kunstenaars ontleen hun inspiratie aan de kunstwereld zelf. Aan de middeleeuwse serie wandtapijten 'De dame met de eenhoorn' in het nationale museum Du Moyen Age in Parijs. De tapijten verhalen over de verbeelding van de vijf zintuigen. Alle werken van Berkman en Janssens zijn gebaseerd op de beelden en de inhoud van deze tapijten. "De tapijten zijn van zo'n ongelooflijke schoonheid en hebben inhoudelijk gezien zoveel te vertellen, dat je ze steeds weer onder de loep kunt nemen", vertelt Berkman enthousiast. "We vinden er steeds weer nieuwe elementen in om inhoudelijk een bodem te geven aan ons werk. Want uiteindelijk willen we ook iets vertellen over de historische of landschappelijke achtergrond van de omgeving waarin ons kunstwerk staat. Afhankelijk van de plek bepalen we welke dieren of symbolen uit de tapijtsenserie mogen meedoen in ons werk." Berkman en Janssens wil met elk kunstwerk een eendui-

je beleving oproepen. "Er moet s gebeuren met de passant of bruiker. Dat moet in de kunst en; goede kunst dwingt bij ieren dezelfde beleving af", stelt ssens. De kunstenaars werken uit hun eigen idee van schoonid. Berkman: "Als ik als kunstenaar vind dat de wereld slecht is, n kan ik dat benadrukken door aarmoedige of kritische beelnt te maken, maar liever maken bekoorlijke, harmonieuze kunstwerken die verleiden."

ibaar
t kunstenaarsduo heeft een gesproken voorliefde voor amische tegels. Berkman: "Het duurzaam, heeft een mooie ns en heen liefdevolle uitstrag. En: je kunt er alles mee. Voor

of juist met contrasten tussen glans en mat. Bijvoorbeeld dat we de decoratie glanzend maken en de rest van de tegel mat. Keramiek heeft voor ons niet zoveel beperkingen. We passen overigens niet uitsluitend keramiek toe; we kijken per project wat het best past. Voor openbare ruimten als tunnels zijn dat altijd tegels. We krijgen weleens aanvragen voor de inrichting van tunnels waarbij men stelt: we hebben niet zoveel geld, maar we willen toch graag een voorstelling. Dan zeggen wij: 'Spaar even door, want schilderwerk is zonde van het geld.' Dat geldt niet voor het plafond, want een mooi wit plafond werkt ruimtevergrotend." Voor elk project bepaalt Berkman en Janssens met welke tegelleverancier ze in

Hortus Conclusus bevindt zich in twee fietstunnels en de openbare ruimte daartussenin. (Foto: Jan Lankveld)

al kunstenaars en architecten keramiek ingewikkeld toe te sen. Je hebt te maken met mp en kleurverandering tijdens bakken. Of het lukt niet omaalde elementen glanzend uist mat te maken. Beperkt oorl ook het kleuren pallet. :, elke tegelfabrikant levert de te kleuren, maar uitgesproken ren zijn in de regel moeilijk te duceren. Daar komt bij dat je r openbare ruimten duurzame, t-poreuze tegels nodig hebt." ssens vervolgt: "Iedereen idt van mooie keramiek. Het tralend, schoon, duurzaam aibaar. Soms spelen we met :en van het glazuur, met glans

zee gaat. Dat zijn uitsluitend heel grote keramiekgroepen in landen als Italië en Duitsland. "Eerder werkten we ook met Nederlandse leveranciers, maar onze projecten zijn daar nu te groot voor. Bovendien is men in Nederland teveel gericht op tegels voor binnentoepassing."

Vogelmotieven

Voor wie wil weten hoe Berkman en Janssen precies te werk gaat, is het onlangs verschenen boek 'Hortus Conclusus, de totstandkoming van een kunstwerk' een aanrader. Dit boek, te bestellen via de website van het kunstenaarsduo, geeft een verhelde-

De Hortus Conclusus bevat 1200 vierkante meter tegel met oranjegekleurde motieven van vogelsoorten uit het Rottmerengebied. (Foto: Berkman en Janssens)

Berkman en Janssens ontwerpt ook kunst voor onder meer vloeren. Hier het kunstwerk Les Dames a la Licorne in Bos en Lommer. (Foto: Theo Tom van Diejen)

rende beschrijving van de wording van het kunstwerk dat deze zomer in opdracht van Prorail en Groen-service Zuid-Holland is verzezen onder de rook van Rotterdam, tussen de snelweg A12 en de spoorlijn Den Haag-Utrecht. De Hortus Conclusus bevindt zich in twee fietstunnels en de openbare ruimte daartussenin en bestaat uit twee 38 meter lange cortènstalen hekwerken met lieflijke bloem- en vogelmotieven, witte silhouetten van diergroepen en in totaal 1200 vierkante meter keramische tegel met oranjegekleurde motieven van vogelsoorten die te vinden zijn in het Rottmerengebied, zoals de Nachtegaal, de Wielewaal, het Woudaapje en de Gele kwikstaart. De vogels worden op de tegels omringd door bloemfiguren. Het resultaat is een kunstwerk met een lieve, harmonieuze en feeëriek sfeer. Een tuin voor de verbeelding, die iets van de flora en fauna terugbrengt in dit gebied, dat zich vijf jaar geleden nog in het groene hart bevond, maar tegenwoordig een desolate, kale aanblik biedt. Het contrast doet het kunstwerk optimaal naar voren komen. "Bij dit ontwerp zijn we uitgegaan van de ruimte tussen de twee tunnels", vertelt Berkman. "In dat landschap zagen we een paradijs. De tunnels zijn de vooraankondiging van dat paradijs." Het kunstenaarsduo gebruikte uit de tapijtenserie 'De dame met de eenhoorn' de dieren. Zij wachten op de dame, die zelf afwezig is. NRC Handelsblad omschreef het kunstwerk treffend als 'Hof van Eden onder de snelweg'. Berkman en Janssens is overigens nauw betrokken bij het complete wordingsproces: van eerste schets, CAD-tekeningen en bezoeken aan fabrikanten tot en met de plaatsing van een kunstwerk. "In de keramiekfabriek begeleiden we het volledige productieproces", vertelt Jans-

sens. "We controleren de eindproducten en na goedkeuring kunnen ze naar Nederland. Vaak gaan we samen met de vrachtwagen met pallets tegels terug."

Hip

Hoewel kunstwerken in tunnels hun specialiteit zijn, ontwerpt Berkman en Janssens ook onder meer kunst voor viaducten en vloeren. Wat dat betreft is er voor hen nog veel te winnen. "Neem nu een zwembadvloer. Waarom bijvoorbeeld geen prachtige decoraties die als een loper langs het zwembad liggen, in plaats van afwisselend gebruiken van rode en blauwe tegeltjes." Berkman: "Nederland loopt erg voorop met kunst voor openbare ruimten. Hier ziet men er het nut van in. We waren tien jaar geleden ook de eersten die de kunst op deze manier toepasten. Er bestond natuurlijk al wel kunst voor openbare ruimten en ook in tunnels probeerde men dat al langer te doen, maar dat was meestal schilderwerk. We hebben onlangs een presentatie gedaan voor Deutsche Bahn voor een onderdoorgang voor auto- en fietsverkeer. Maar ze durfden het niet aan; we waren te hip." Wél doorgang vindt het kunstwerk 'De Liefdesbrief' dat binnenkort verrijst bij de afslag Delft van de A15. Andere lopende projecten zijn de twee beeldengroepen aan de Ruyterkade achter het Amsterdamse Centraal Station en het kunstwerk Haasje Over in het Amsterdamse stadsdeel Westerpark. Dat laatste werk zal bestaan uit twaalf gezeefdrukte dierfiguren op tegels, aan de hand waarvan kinderen kunnen zien hoe ze zich op die plek moeten gedragen in het verkeer. Momenteel ontwikkelt het kunstenaarsduo een tentoonstelling over de rode draad van het eigen werk. De expositie wordt komende mei in het Utrechtse stadhuis geopend door de burgemeester. ■

Metrostation Delfshaven, Rotterdam. Titel: Groeten uit Delfshaven. (Foto: Theo Tom van Diejen)

Margot Berkman (rechts) en Eline Janssens in hun atelier.